

239. De letter A (6)

1. Het hylozoïsme is een monistische leer van de oude Ionische filosofen. Zij won de achtste finale en de kwartfinale, maar verloor de halve finale. De apicultuur is de bijenteelt. Hij zag dat ik haar vasthad en vasthield. Op Koninginnedag gaan we apies kijken. Ons eerste team, onze A-ploeg, heeft gewonnen. De lomperd benadrukte het met veel aplomb. In Nederland is een apo een arbeidsplaatsovereenkomst. Als je eind voor einde zegt is dat een apocope (dat woord heeft 3 meervoudsvormen volgens VD, volgens GB echter niet die op n). De apokoinou is een zinsconstructie waarin een woord of een woordgroep tegelijkertijd deel uitmaakt van twee syntactische verbanden. De trui was antracietkleurig.

2. De ap is de anus praeternaturalis, de kunstmatige uitgang. De chirurg bracht al veel ap's aan. Een apc'tje bevat acetosal, fenacetine en cafeïne. Hij kreeg er een in het café. Wat hebben apenjaren en apenstaarten, dat apegapen, apekool, apelazarus, apetrots, apezat en apezuur niet hebben? Zij hield à peu près (ongeveer) dertig katten. Laten we maar verdergaan (GB) en verder werken. Approaches zijn slagen in de richting van de green bij het golfen, een approche was een loopgraaf. Hier was geen approuvement (approbatie) van de bisschop voor nodig. De apraxie is het onvermogen tot het uitvoeren van doelgerichte bewegingen. Het is 'take it or leave it', à prendre ou à laisser (graag of helemaal niet). In 1853 keerde de protestantse Aprilbeweging zich tegen het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland.

3. Après coup (achteraf beschouwd) had de aftersun (de après-soleil) na het après-skiën niet goed gewerkt, après tout (alles welbeschouwd, after all). De apso is het Tibetaanse leeuw hondje. De apsis (abside) is de halfronde of veelhoekige uitbouw van het kerkkoor. Waarom schrijf je het meervoud als a priori's, maar het adjectief als a-prioristisch? Bij het a prima vista (op het eerste gezicht, van het blad af) zingen raakte ze van haar à propos. Zijn afgezette pink werd op aqua fortis (sterkwater) gezet. Ogen reinigen doe je (maar één keer) met (hetzelfde) aqua destillata. Je bent bij mij apud novercam queri (aan het verkeerde adres), dat had je al a puero (van kindsbeen af, van jongs af aan) kunnen weten.

4. Een aquarist houdt zich bezig met zijn aquarium, een aquarellist met zijn aquarellen. De Waterman (Aquarius) staat in de dierenriem. Aqua vitae is brandewijn, aquavit is aguardiente (eau de vie), een Scandinavische sterkedrank, gedistilleerd uit graan en aardappelen. Zie daar, die arabeskenversiering! A quoi bon (cui bono, waar is dat goed voor)? Het ging mis, à qui la faute (wiens schuld is het), die van Kemkers of die van Kramer (OS 2010)? De arabinose is een monosacharide met aldopentosestructuur, waarvan in de natuur beide enantiomeren, D- en L-arabinose, voorkomen. Het Arabia felix is het schiereiland Arabië, het Arabia petraea is het gebied van de Sinai. De araucaria is de apenboom.

5. De aravot (Jaarboek 2009, van de beekwilg) worden gebruikt met Soekot. Arbeid adelt, maar adel werkt niet. De adv is de arbeidsduurverkortung (zie ook: atv). De arbiter elegantiarum (arbiter elegantiae, elegantiarum arbiter, elegantiae arbiter; het meervoud van de eerstgenoemde vorm met arbiter is arbitri) is de persoon die de toon aangeeft in mondaine kringen. Hij was op het feest tevens de arbiter bibendi (feestleider, meester van het drinkgelag). Het Belgische Arbitragehof ziet vooral toe op het juist uitoefenen van bevoegdheden. Waar is het Permanent Hof van Arbitrage (van Internationale Justitie) gevestigd? Paste de arboarts de Arboret correct toe? In Nederland kende de arbvo arbovonummers toe. Daarmee was je ingeschreven bij de RBA, het Regionaal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening. Het ARC is het aids related complex (ziekteverschijnselen bij aids). De arcadia, de herdersroman, beschrijft het land van onschuld en vrede (Arcadia, Arcadië op de Peloponnesus). De arcana coelestia zijn de hemelse geheimen, de arcana imperii de staatsgeheimen en de arcana sacra de heilige mysteries. Een arc de triomphe (meervoud: arcs) is een triomfboog.

6. Een archeopteryx is een vogelsoort uit het juratijdperk. Kom je in de Bijbelse archeologie ook archeo- en neofyten (oude en nieuwe cultuurplanten) tegen? De archiefkrat brengt geen besmettelijke ziekten over. Vakantie, à ravir (verrukkelijk)! Een arbitrageant doet soms in wissels, maar een valuta-arbitrageant weer niet. Archonten waren overheidspersonen in het oude Athene. Gewezen archonten vormden het hoogste gerechtshof in het oude Athene, de areopagus. Stelt de Arctische (boreale) flora en fauna in de buurt van de arctische cirkel nog wat voor? Ouderdom leidt tot en de oudere lijdt aan de arcus senilis, een kring om de pupil van het oog. Een ardenner behoort tot een ras van kleine Belgische trekpaarden. Bij het ARDS (adult respiratory distress syndrome) zijn je longblaasjes beschadigd. De amante (minnares) sprak ardentia verba (vurige, hartstochtelijke woorden). Is chorologie echt hetzelfde als areaalkunde?

7. De toenmalige plaatsgenoten van Vincent van Gogh heetten Arelaten (kwamen dus uit Arles). De Arend is een sterrenbeeld aan de rand van de Melkweg. De aretijnse lettergrepen als 'ut' hebben we aan Guido van Arezzo te danken. Het argent comptant (kasgeld) was ontoereikend. De ARGO is in België de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs. Een argumentum ad rem raakt de zaak zelf, in tegenstelling tot een argument ad hominem (dat is op de man af). Wie wordt graag met argusogen bespied? In een aride klimaat heerst ariditeit. De ariary is de munteenheid van Madagaskar. Argyrie is zilververgiftiging.

8. Een arietta (ariëtte) is een kleine aria. De aristolochia is de pijpbloem. Een aristoteliaanse is een peripatetica. Aritmetica is rekenkunde. Een armen-en-benenboot is een schip met een lading rondhout. De armenocide (Jaarboek 2008) is een vergeten genocide. De armes parlantes zijn een familiewapen waarvan de voorstelling zinspeelt op de familienaam, bijvoorbeeld een os voor Van Os. In een armidatuin, een tuin van Armida, kun je toveren. De aron hakodesj is de heilige ark in de synagoge, een kast waarin zich de thorarollen bevinden. De aronskelk heeft nog een andere schrijfwijze, althans volgens van Dale, de aronsbaard niet. De aronsstaf is de koningskaars.

9. Hij luisterde arrectis auribus, met gespitste oren. Bij het schermen is een arrêten tegenaanval. Arrivederci Roma, tot ziens Rome! Zij verwarde - ze kende immers geen Latijn - de ars antiqua (Franse polyfone muziek uit de dertiende eeuw) met de ars amandi, de liefdeskunst. Het arsenicumkies is de mispickel, het arseniet is het zout van arsenigzuur. De art-brutvoorwerpen (van primitieve of pseudoprimitieve kunst) passen niet bij de art deco. Het gebouw heette 'Arti et amicitiae', aan kunst en vriendschap gewijd. De kunstmatige intelligentie, de artificial intelligence, kort je af met AI, net als Amnesty International. Wat was zij à rebours, tegendraads (averechts). Die brief werd a remotis (terzijde, apart) gelegd. Arma Christi zijn rooms-katholieke passiewerktuigen. De arni is de waterbuffel en de arnica is de wolverlei (het valkruid). Een arrière-goût is een onaangename bijmaak, een arrière-pensée een (verzwegen) bijgedachte.

10. Een arthuristica verslindt Arthurrromans. Kijk daar, een artist's impression van de wolkenkrabber, de skyscraper. Is een artium liberalium magister een art-nouveaunkunstenaar? Is de art pompier hetzelfde als de artprint? Artrose is gewrichtsslijtage. Met artt. kort je 'artikelen' af. De florin is de Arubagulden, de munteenheid aldaar. De arve (naam afkomstig uit het Zwitsers-Duits) is de alpenden. De aryballus is een oliekruid, Het aryl een organisch-chemische groep en het aryn een kortlevende aromatische verbinding. 'Wie van as is, was' (Vroomkoning). Tefra is vulkanische as. Ja, toen het te laat was, was hij de sadder-and-wiser (sadder-but-wiser) persoon. Wil je mij asap doen weten of de asam echt een tamarinde is? Blauw asbest is crocidoliet, bruin asbest amosiet en wit asbest chrysotiel. De asbestkanker heet ook wel diffuus mesothelioom. De ascaride is de spoelworm.

11. Een asdicinstallatie (anti-submarine detection and investigation committee) vind je op onderzeeboten. Het ascocarp (antoniem: basidiocarp) is het vruchtlichaam van de zakjeszwammen, genoemd naar de ascus, de cel waarin bij de zakjeszwammen (ascomyceten) de geslachtelijke sporen gevormd worden. De ascotstijl is een glamoureuze Britse kledingstijl. De ascites is de buikwaterzucht.

Wat hebben astrologische ascendanten met ascendenten te maken? Sacharase is een enzym om rietsuiker te splitsen in fructose en glucose. Trypsase (Jaarboek 2009 ook: tryptase) is een eiwitsplitsend enzym in het pancreasvocht, dat werkzaam is in de darmen. Een ases is een noot, maar die kun je niet eten. Asfyxiatie is de verstikkingsdood.

12. Een sheep in sheep's clothing is geen wolf in schaapskleren. Bij de ashrams hadden ze een asherakat (een kruising, Jaarboek 2009). Wil je ketjap asin (zout) of ketjap manis (zoet)? Hij was zo geschikt als een asinus ad lyram (als een ezel tot het bespelen van een lier). Een asocontainer is een laatstekanswoning (beide: Jaarboek 2007). Hij klierde de godganse dag, a solis ortu usque ad occasum (van zonsopgang tot zonsondergang). Zij koos à son aise (op haar gemak) iets à son goût (naar haar smaak).

Rein Leentfaar